

1. Вплив дистресу війни в Україні на ментальне здоров'я. URL: <https://surli.cc/lwijkc> (дата звернення 20.03.2025).
2. Дослідження емоційного стану вчителів у воєнних умовах: опитування вчителів та керівників навчальних закладів середньої освіти. Аналітичний звіт. Gradus Research. 10.2023. URL: <https://globaloffice.org.ua/uk/doslidzhennya-emotsijnogo-stanu-vchiteliv-u-voyennihumovah/> (дата звернення 20.03.2025).
3. Карамушка Л.М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати: методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 48 с.
4. Ковальська Н. Жук А. Корженко В. Вплив дистресу війни в Україні на ментальне здоров'я. *Грааль науки*. 2024. № 37. С. 406–410
5. Мащак С. О. Вихор М. Б. Особливості впливу стресу на психічне здоров'я військовослужбовців. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2023. № 3. С. 18-22.
6. Шиловська О. М. Особливості прояву стресостійкості педагогів як чинника розвитку життєвої компетентності. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 11(39). С. 1975-1978.

Катерина Лісецька

здобувачка магістерського рівня вищої освіти

спеціальності «Психологія»,

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка

м.Тернопіль, Україна

ekaterinali360@gmail.com

ОСНОВНІ ЧИННИКИ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АУТИЗМОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

Дослідження основних чинників сенсорної інтеграції дітей дошкільного віку з аутизмом в умовах війни є надзвичайно важливим, оскільки війна є не

лише соціальною та економічною проблемою, але й серйозним стресовим фактором, який впливає на психологічний стан дітей, зокрема на їх сенсорну інтеграцію. Діти з аутизмом вже мають труднощі з обробкою та інтеграцією сенсорної інформації, і в умовах війни ці труднощі можуть значно посилитися через стресові ситуації, зміни в оточенні та порушення звичного ритму життя. Війна може викликати додаткові проблеми, такі як збільшення шуму, зміна звичних умов, переміщення, а також переживання травматичних подій, що в свою чергу ускладнює адаптацію дітей до нових умов. Розуміння впливу цих чинників на сенсорну інтеграцію дітей з аутизмом у воєнний час є необхідним для розробки ефективних методів допомоги, реабілітації та підтримки.

Аналіз психологічної літератури з проблеми дослідження (Ю. Вакуленко [1], Н. Литвин [2], О. Борецька [2], І. Мойсеєнко [3], І. Недозим [4], Т. Скрипник [6], Т. Фаласеніді [7], А. Чуприков [8], Т. Чорна [8], Д. Шульженко [9] та ін.) показує, що сенсорна інтеграція є важливим чинником та умовою розвитку дітей з аутизмом. Проте основні чинники сенсорної інтеграції дітей дошкільного віку з аутизмом в умовах війни у доступній науковій літературі не розглядалися.

Мета статті – обґрунтування основних чинників сенсорної інтеграції дітей дошкільного віку з аутизмом в умовах війни.

Дослідження основних чинників сенсорної інтеграції дітей дошкільного віку з аутизмом в сучасних умовах є надзвичайно важливим, оскільки війна привносить додаткові стресові фактори, які можуть значно ускладнити процес сенсорної обробки. Для дітей з аутизмом характерні труднощі в обробці та інтеграції сенсорної інформації, а в умовах війни, коли виникають зміни в оточенні, підвищена звукова активність, руйнування звичного життя і додаткове сенсорне навантаження, перелічені труднощі можуть посилюватися. Вивчення чинників сенсорної інтеграції дітей дошкільного віку з аутизмом важливе для розробки ефективних підходів до їх підтримки, забезпечення стабільного та безпечного середовища, що дозволить зменшити негативний вплив стресу та травмуючих факторів війни на їхній розвиток та сенсорну інтеграцію.

Війна є одним із найбільш сильних стресових чинників, що впливає на психоемоційний стан дітей, особливо тих, які мають аутизм. Звуки обстрілів, сирени, бомбардування і психоемоційне напруження оточуючих можуть істотно перевантажувати сенсорну систему дитини, що призводить до гіперчутливості або, навпаки, до ігнорування важливої інформації, що надходить через органи чуття. Діти з аутизмом часто мають порушення сенсорної інтеграції, що означає, що вони не завжди можуть правильно обробляти різні сенсорні стимули. В умовах війни труднощі посилюються, оскільки гучні звуки та неочікувані зміни в середовищі викликають паніку, страх і дезорієнтацію. Це може призвести до емоційних розладів, таких як тривожність або навіть депресивні стани. Втрата здатності до адекватного сприйняття навколишнього світу ускладнює адаптацію дитини до швидко змінюваних умов, що є типовим для воєнного часу [5].

Одним із найбільш вагомих чинників, що негативно впливають на дітей дошкільного віку з аутизмом в умовах війни, є зміни в звичному середовищі. Переміщення в нові місця проживання, втрати домівки або зміна дитячого садка спричиняють значний стрес для дітей з аутизмом, оскільки вони часто мають потребу в чітких орієнтирах і стабільності для нормального функціонування сенсорної системи. Зміна оточення позбавляє дитину звичних просторових орієнтирів, що може погіршити її здатність адаптуватися до нових умов. Такі діти можуть переживати труднощі в розпізнаванні нових місць, предметів і людей, що призводить до ще більшого почуття тривоги і дезорієнтації. Втрачене звичне довкілля порушує базові процеси сенсорної інтеграції, що є важливим для забезпечення емоційного комфорту та психічного благополуччя дітей [2].

Одним із значущих аспектів сенсорної інтеграції дітей з аутизмом є стабільність повсякденних звичок. Для них важливою є чітка структура дня, постійні ритуали, за допомогою яких вони регулюють поведінку та емоційний стан. В умовах війни, коли непередбачувані ситуації можуть стати нормою, звичні ритуали порушуються. Зміни в розпорядку дня, відсутність чіткої структури або перебої в освітньому процесі й соціалізації можуть порушити здатність дитини відчувати себе в безпеці. Втрата відчуття передбачуваності

ускладнює процес інтеграції сенсорної інформації, оскільки діти втрачають орієнтири, які допомагають їм справлятися зі стресами. Це може призвести до різних порушень поведінки, включаючи агресію, замкнутість, дезорганізацію [8].

Зміна соціального середовища є ще одним важливим чинником, що впливає на сенсорну інтеграцію дітей з аутизмом. Під час війни вони часто стикаються із ізоляцією або змінами в соціальних стосунках через переміщення в нові місця або закриття закладів дошкільної освіти. Заміна соціального оточення і нові взаємодії з однолітками, іноді навіть у стресових умовах (наприклад, в бомбосховищах), можуть впливати на соціальну адаптацію і розвиток сенсорної інтеграції. Для дітей з аутизмом важливе значення має стабільне й позитивне оточення, яке забезпечує належну підтримку в процесі адаптації. Зміни в соціальному колі можуть стати додатковим джерелом стресу, оскільки ці діти часто мають труднощі в адаптації до нових соціальних ситуацій, що може посилювати їхні сенсорні порушення [2; 7].

Стрес батьків і опікунів безпосередньо впливає на дітей з аутизмом. Коли дорослі перебувають у стресових ситуаціях, це може впливати на їх емоційний стан і здатність ефективно підтримувати своїх дітей. При цьому невизначеність, переживання за безпеку і майбутнє, а також зміна звичних умов життя можуть передаватися дітям, змінюючи емоційне сприйняття і здатність адаптуватися до нових умов. Для дітей з аутизмом це є особливо важливим, оскільки вони дуже чутливі до емоційного фону, який створюють батьки або опікуни. Негативний емоційний стан батьків може погіршити здатність дитини інтегрувати сенсорну інформацію, спричиняючи порушення її поведінки і емоційного стану [4].

В умовах війни доступ до необхідних медичних і корекційних послуг для дітей з аутизмом може бути значно обмежений. Втрата можливості відвідувати терапевтичні заняття, такі як сенсорна терапія, логопедичні чи корекційні групи, може негативно вплинути на розвиток сенсорної інтеграції. Важливі для дітей дошкільного віку із аутизмом заняття, що включають спеціальну корекцію сенсорних порушень, стають недоступними через проблеми з доступом до фахівців або відсутність ресурсів для їхнього проведення в умовах війни. Втрата

цієї підтримки може призвести до загострення сенсорних порушень, порушень поведінки і навіть психоемоційних розладів [3; 8].

Психологічна підтримка та реабілітаційні програми мають вирішальне значення для здатності дітей з аутизмом адаптуватися до нових умов війни та успішно інтегрувати сенсорну інформацію. При цьому наявність кваліфікованих психологів і терапевтів, які можуть працювати з дітьми з аутизмом в кризових ситуаціях, є важливою для запобігання розвитку психоемоційних розладів. Відсутність доступу до такої підтримки підвищує рівень стресу і тривожності серед дітей, що ускладнює сенсорну інтеграцію й здатність справлятися з новими стресорами. Психологічна підтримка дозволяє не лише допомогти дітям впоратися з навантаженням, але й створює стабільне середовище, яке є необхідним для нормального розвитку сенсорної інтеграції [6; 9].

Отже, ураховуючи зазначені чинники, можна стверджувати, що війна суттєво впливає на процес сенсорної інтеграції дітей дошкільного віку з аутизмом. Стресові фактори війни, такі як звуки обстрілів, переміщення та порушення стабільності, можуть значно ускладнити здатність дітей адекватно сприймати та обробляти сенсорну інформацію. Зміни в довкіллі, порушення звичного життя і емоційний стрес батьків додатково впливають на рівень адаптації дітей з аутизмом до нових умов життєдіяльності. Важливим чинником є також доступ до терапевтичних послуг, який може бути обмежений в умовах війни, що погіршує можливості для корекції сенсорної інтеграції. Усі ці чинники разом створюють складну ситуацію для розвитку дітей з аутизмом, вирішення якої потребує комплексного підходу, нормалізації та підтримки на різних рівнях для забезпечення їхньої сенсорної інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакуленко Ю. В. Емпіричне дослідження дисфункції сенсорної інтеграції у дітей з розладами аутистичного спектра. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2020. №1 (51). С. 42-51.

2. Литвин Н. І., Борецька О. В., Сойко О. В. Комплексна психолого-педагогічна реабілітація дітей з особливими потребами засобами сенсорної інтеграції. *Психологія: реальність і перспективи*. 2018. Вип. 10. С. 94-100.
3. Мойсеєнко І. М. Принципи формування сенсомоторних компетенцій у дітей з РАС. *Acta Paedagogica Volynienses*. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки. 2022. № 2. Т. 2. С. 202-210.
4. Недозим І. В. Принципи роботи з дитиною з розладами аутичного спектра. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2013. №5. С. 26-30.
5. Освіта України в умовах воєнного стану : інноваційна та проєктна діяльність / за ред. С. М. Шкарлета. Київ – Чернівці : Букрек, 2022. 140 с.
6. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом. *Особлива дитина : навчання і виховання*. 2016. № 4. С. 24-31.
7. Фаласеніді Т. М., Козак М. Я. Порушення сенсорної інтеграції у дітей з особливими потребами. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 102-105.
8. Чуприков А., Чорна Т. Про нетрадиційні засоби відновлення сенсорної інтеграції при дитячому аутизмі. *Фітотерапія*. 2017. № 3. С. 73-77.
9. Шульженко Д.І. Освітньо-психологічна інтеграція (інклюзія) дітей з аутизмом: монографія. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 444 с.